

Tingene er ikke bare sagt, de er altid sagt på en måde

Samtaler med Flemming Mouritsen i perioden 2008 til 2012
ved Herdis Toft og Karin Esmann Knudsen

Hvad betyder det for beskæftigelsen med det historiske, at den mundtlige kultur kommer med?

– Man kan tale om en oral kulturel æstetisk sfære med genrer og alt muligt. Det er en type kulturbegreb, der er lidt bredere, men stadig ligger inden for de symbolske æstetiske udtryksformer og med tilknytning til folkloristik og etnologi. Der sker et brud med det snævert litteraturhistoriske, en nyorientering, men samtidig en fordybelse i det historiske, litteraturhistoriske, med en ny kontekstualisering, ud over det biografiske, dannelseshistoriske perspektiv, og med en forankring af det i en meget bredere social horisont. Det hænger sammen med, at man begynder at operere med, at de forskellige typer af subkulturer og delkulturer, at underklassens eller arbejderklassens og bøndernes kultur, kontinuitet og kulturudtryk er forankret på en anden led end det, der ligger i den klassiske tradition. Så det betyder egentlig en forstærkelse af den historiske dimension, men med den pointe, at selve genstandsfeltet bliver meget bredere. Det bliver nu et spørgsmål om sprogligt-æstetiske udtryksformer i en meget bredere forstand. Der ligger rent faktisk en genopblussen af beskæftigelsen med alle mulige folkelige traditioner og folkelige udtryk. Det ligger bl.a. i en beskæftigelse med middelalderen, og med overgangen fra diverse mundtlige kultursammenhænge til

skriftkulturelle, eller man kunne også sige til en æstetisk artistisk forståelse af de her forskellige typer af udtryk. Det mener jeg faktisk i høj grad var på dagsordenen.

Så det er dels en fundering og re- eller omkontekstualisering af de æstetiske udtryksformer i en meget bred forstand, dels det at se på de folkelige udtryksformer som æstetiske. Man kan se det i måden man arbejdede med folkeeventyr på fx, det får også en central placering. Der sker så også et opbrud i form af en beskæftigelse med kontekst som sådan, i modsætning til de klassiske folklorister – det er fx Bengt Holbek et godt eksempel på. Vi havde ham oppe i De Danskstuderende allerede dengang i slutningen af 1960'erne eller starten af 1970'erne. Jeg kan huske, at jeg mødte ham første gang oppe i et af de små auditorier i etagen under aulaen; da var han faktisk allerede dengang begyndt at arbejde med det, som senere kom på dagsordenen, og som Richter og Merkel tog op i bogen *Eventyr, fantasi og social indlæring*; dette at historisere og placere Grimms eventyr i forhold til en folkelig tradition med en helt anden æstetik og en helt anden baggrund. Jeg brugte siden hans sammenligning ml. *Den tapre skrædder* i Grimms version og *Den tapre skomager* i Laurids Bødkers udgave, som hed *Danske folkeeventyr*. Heri har han en dansk almueversion. Og her har man også et godt eksempel på den modsatte. Vi har her helt oplagt et eventyr, der folkeligt

parodierer Grimms *Den tabte skrædder*. Holbek laver en fremragende sammenligning mellem de to eventyr. Det han gør, er, at han placerer de to i hver sin kontekst. Han havde faktisk fat i de æstetiske forskelle som betydningsforskelle imellem en folkelig mundtlig tradition og en skrifttradition. Det var i hvert fald en hel entydig placering af brødrene Grimm som en del af skriftkulturen, og en omformning, transformering af den folkelige tradition over i en danneskulturel kontekst. Og det er allerede, da jeg begynder med jer i 1972, at *Rødhætte*-historien bliver en slags ikon for mit vedkommende, der arketyrisk samler hele denne overgang – og det moderne barndomsbegreb og alle de der ting som historiske eksempler, der ligger som matricer for alt, hvad der er lavet af børnelitteratur siden. Jeg brugte *Rødhætte*-historien allerede hos jer i det første undervisningsforløb på universitetet og også på seminariet, som en grundlags-historie. Og det var egentlig seminariet, der gav stødet til at arbejde historisk med det, fordi uvidenheden var enorm, og ingen rigtig havde nogen fornemmelse af børnelitteratur i en historisk kontekst. Så det blev simpelthen et spørgsmål om at oplede den. Det var noget, der skulle stykkes sammen. Der var Vibeke Stybes bog, og så var der Inger Simonsens bog, det var hvad der var, og det var så spørgsmålet om at udvikle sin egen historie. Og det er det, der ligger i de ting, jeg har skrevet om det i *Børnelitteraturens sociale funktion*, som netop er et eksempel på den re- eller omkontekstualisering af forståelsen, men også det at det historiske virkelig er nødvendigt at få med, så det førte til at udvikle en historisk matrice for børnelitteraturen, som jeg også kørte på DTU, kan jeg huske, og på Skolebibliotekaruddannelsen,

med nogle nedslag på typetekster hele vejen op. Jeg har tit haft planer om, at det skulle skrives sammen som en konkret litteraturhistorie. Det, det er blevet til, er *Rødhætte*-historier, en Ole Lund Kirkegaard-historie. Det er aldrig blevet skrevet sammen, noget med H.C. Andersen og andre fra 1800-tallet, Kaalunds fabler, og så Astrid Lindgren og også Elsa Beskow. Men jeg har brugt dem løbende som grundlag for en historisk læsning.

Det gælder også måden at bruge sproget på, den kropsligt-fysiske side af sproget, som umiddelbart er en æstetisk forholdsmåde, en praksis. I vores kultur fokuserer vi så ensidigt på betydningssiden i forhold til lydsiden. Men sprogets krop, måden vi bevæger vores muskler på, er helt tydeligt det centrale for de mindre børn før betydningssiden udvikles i fuldt omfang, og det betyder selvfølgelig stadigvæk en masse, også i vores almindelige omgang. Tingene er ikke bare sagt, de er altid sagt på en måde, og det betyder også, at den sanselige dimension, den æstetiske dimension, den kropslige dimension, den sociale dimension, den sociale interaktion og udveksling, hele tiden betyder noget, og det er ikke bare et spørgsmål om, at børnene bliver påført en kulturalisering, men at vi voksne bliver lavet om i dialogen med dem. Det er ikke bare et spørgsmål om ungerne, det er ikke et spørgsmål om indlæring, men netop læring, i den forstand, at det er det, man gør sammen, der har fokus. Altså at vi kan lave en pludraldialog, eller vi kan noget andet, og det er der, vi bliver omformet i lige så høj grad, som børnene bliver omformet. Jeg har brugt et udtryk, som at det ikke bare er betydningen, men lyden af betydningen hænger sammen, og sproget er et fysisk materiale, lyd og betyd. Det samme gæl-

der de andre udtryksarter, det dramatiske, det kropslige, det grafiske fx

Kan du referere til nogen med hensyn til det med lyd og betydning,

– Jo jeg kan huske en bekræftelse der, en bog af en russer der hed Kornej Tjukovskij. Den kom lidt senere, med en vanvittig dansk titel: *Fra to til fem år – om børns sprog, digtning og fantasi* (1980). Han er lige så vigtig som Hellsing, i en lidt senere fase. Og senere kommer så et tredje stadium med Gianni Rodaris *Fantasiens Grammatik* (1987). Jeg har brugt Tjukovskij lidt ikonisk. Han er lidt ud af den formalistskole, lidt yngre, og er libertær kommunist af revolutionsperiodetypen ligesom Majakovski, men han redder pelsen i Stalinperioden og får endda publi-

ceret den her bog, sikkert fordi de synes, den er uskadelig, og han laver børnebøger og dyrker en fantastisk sprog-lystig genre. Og han har små historier. Egentlig har jeg nogle af impulserne fra ham til at dyrke de der anekdoter, hvad ungerne siger og betydningen af det. Han vender det op og ned og gør ungerne klogere, end man lige hører. Den bog var en bekræftelse på de ting, jeg arbejdede med. På det tidspunkt havde jeg det hele – men han bekræfter. Hele traditionen med nonsensdigtere, som fik en mægtig opblomstring i 1960'erne, lyddigtere, Benny Andersen, Vagn Steen, der tager børnetraditionen op i 1960'erne. De har det. Jeg skriver også selv nogle historier, Halfdan Rasmussen også. Jeg har prøvet selv at lave de der nonsensdigte – det er skidesvært at lave nonsensdigte.

Logikken der løb af med løsningen

Det er Jakob i børnehaven. Han tænker en hel del over det med død og over al den nød, han hører, der er i verden.

En dag spørger han en pædagog:

– Hva' sker der egentlig med de døde, når de er døde?

– Jo, sir pædagogen, de blir sådan begravet eller brændt eller nogen steder blir de smidt i floden.

Jakob tænker noget over det:

– Det er nu synd for det gode kød, sir han så.

– Ah, men, sir pædagogen, det er nu ikke så godt, det er jo fyldt med bakterier og sådan.

Det kan man ikke spise alligevel.

Jakob vender den engang til i hovedet, så sir han:

– Det er nu alligevel spild af det goe kød, når der nu er så mange der sådan sulter nede i de fattige lande.

– Jo, men, sir pædagogen, man kan ikke så godt bruge det, når folk dør af sig selv, og de er jo så gamle osse. Det er ikke så godt kød.

Jakob tænker længe og grundigt, så sir han:

– Ja, men ku man så ikke bare skyde dem nogen år før.

(Publ. i Information, 9. december 1982)